

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/380186413>

The Art of Urban Design. A critical catalogue of post-industrial regeneration in the work of Marcel Smets / Arta proiectului urban. Catalog critic de regenerare postindustrială în...

Book · April 2024

CITATIONS

0

READS

334

13 authors, including:

Paola Vigano

Swiss Federal Institute of Technology in Lausanne

48 PUBLICATIONS 208 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Maarten Van Acker

University of Antwerp

84 PUBLICATIONS 318 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Guillaume Vanneste

Catholic University of Louvain

8 PUBLICATIONS 4 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Andreea Paraschiva Milea

Technical University of Cluj-Napoca

2 PUBLICATIONS 0 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

THE HEART OF URBAN DESIGN

A critical catalogue of
post-industrial regeneration
in the work of Marcel Smets

ARTA Catalog critic de regenerare postindustrială
în practica lui Marcel Smets
PROIECTULUI URBAN

Cristina Purcar editor / coordonator

partners / parteneri

**UNIVERSITATEA
TEHNICĂ**
din CLUJ-NAPOCA

MEMBER OF

EUROPEAN UNIVERSITY
OF TECHNOLOGY

 **CENTRUL
DE INTERES**
ARTĂ & PERMISIUNI

Texts by / Texte de

Éric Alonzo

Silvia Benedito

Aglaée Degros

Ovidiu Leuce

Andreea Milea

Daniela Pennini

Virgil Pop

Cristina Purcar

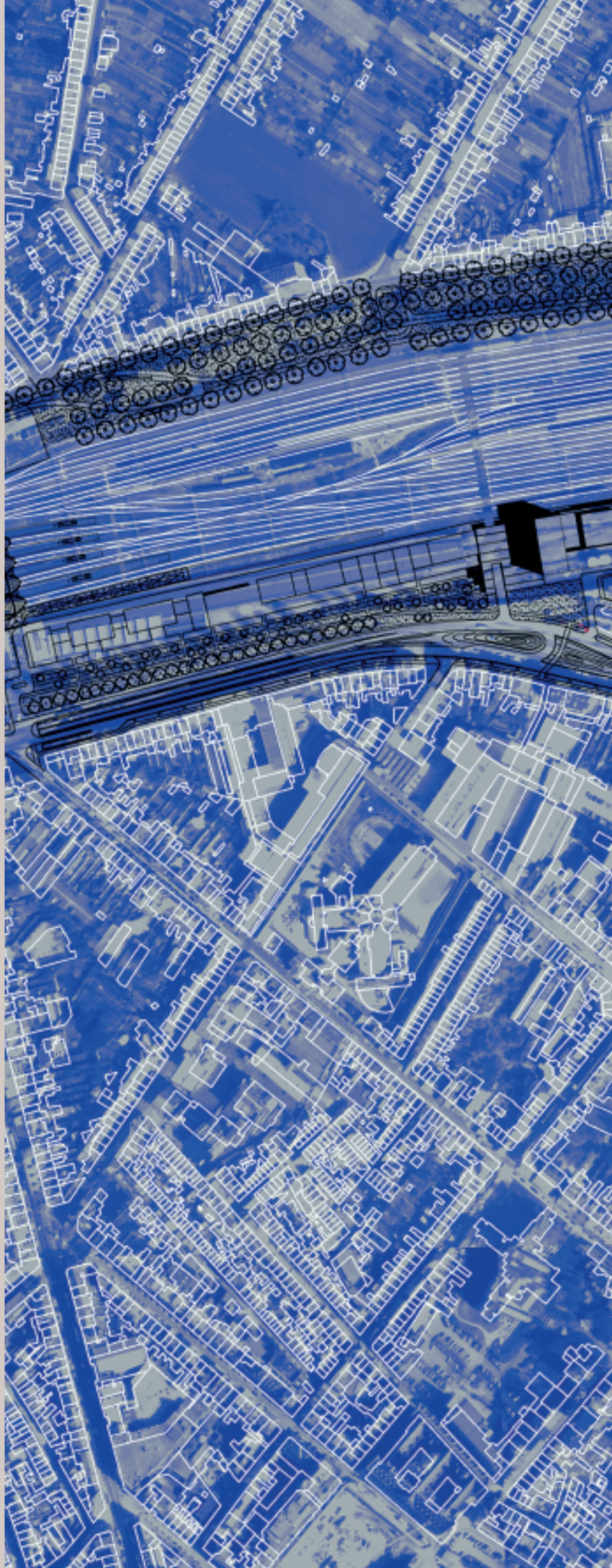
Marcel Smets

Florin Ștefan

Maarten Van Acker

Guillaume Vanneste

Paola Viganò

Cristina Purcar editor / coordonator

THE ART OF URBAN DESIGN

**A critical catalogue of post-industrial regeneration
in the work of Marcel Smets**

ARTA PROIECTULUI URBAN

**Catalog critic de regenerare postindustrială
în practica lui Marcel Smets**

Cluj-Napoca

2024

The Art of Urban Design. A critical catalogue of post-industrial regeneration in the work of Marcel Smets / Arta proiectului urban. Catalog critic de regenerare postindustrială în practica lui Marcel Smets is a joint publication of the Technical University of Cluj-Napoca (TUCN) and Centrul de Interes.

Editor and project coordinator: Cristina Purcar
Text authors: Éric Alonzo, Silvia Benedito, Aglaée Degros, Ovidiu Leuce, Andreea Milea, Daniela Pennini, Cristina Purcar, Marcel Smets, Maarten Van Acker, Guillaume Vanneste, Paola Viganò
Co-producers: Virgil Pop, director of the TUCN research group Inventarium and Florin Ștefan, president of Centrul de Interes

Translations: Cristina Purcar
Graphic and cover design, typesetting: Eugen Coșorean
Proofreading: Alexandru Polgár
Print: IDEA Design + Print, Cluj

Sustained efforts have been made to trace all the image copyright holders. We apologize for any errors or omissions and would be grateful for notification of any corrections that should be incorporated in future reprints or editions of this book.

2024 © Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Centrul de Interes, the editor, and the text authors

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior permission of the publishers.

ISBN 978-973-0-40010-6.

The Art of Urban Design. A critical catalog of post-industrial regeneration in the work of Marcel Smets / Arta proiectului urban. Catalog critic de regenerare postindustrială în practica lui Marcel Smets este o publicație comună a Universității Tehnice din Cluj-Napoca (UTCN) și a Centrului de Interes.

Editor și coordonator proiect: Cristina Purcar
Autori texte: Éric Alonzo, Silvia Benedito, Aglaée Degros, Ovidiu Leuce, Andreea Milea, Daniela Pennini, Cristina Purcar, Marcel Smets, Maarten Van Acker, Guillaume Vanneste, Paola Viganò
Co-producători: Virgil Pop, director al grupului de cercetare Inventarium al UTCN și Florin Ștefan, președinte al Centrului de Interes

Traduceri: Cristina Purcar
Design grafic și copertă, redactare: Eugen Coșorean
Corectură: Alexandru Polgár
Tipar: IDEA Design + Print, Cluj

Au fost depuse eforturi susținute pentru a identifica deținătorii drepturilor de autor. Ne cerem scuze pentru orice erori sau omisiuni și am fi recunoscători pentru notificarea oricăror corecturi care ar trebui încorporate în retipăriri sau ediții viitoare ale acestei cărți.

2024 © Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Centrul de Interes, editorul și autorii textelor

Toate drepturile rezervate. Nicio parte a acestei publicații nu poate fi reprodușă, stocată într-un sistem de recuperare sau transmisă sub orice formă sau prin orice mijloace, electronice, mecanice, fotocopiere, înregistrare sau altfel, fără permisiunea prealabilă a editorilor.

This publication was financially made possible by / Această publicație a fost finanțată de:

Table of contents / Sumar

Foreword. Inventarium and the heritage of contemporary urban renewal Prefață. Inventarium și patrimoniul renovării urbane contemporane	10 Virgil Pop
Foreword. "The Art of Urban Design" at Centrul de Interes Prefață. „Arta proiectului urban” la Centrul de Interes	11 Florin Ștefan
Urban design, or the art of Marcel Smets. Curatorial and editorial notes Proiectul urban, sau arta lui Marcel Smets. Note curatoriale și editoriale	13 Cristina Purcar
The nonsite as <i>the</i> site. Notes on the exhibition Nonsitul ca sit. Note asupra expoziției	20 Ovidiu Leuce
Exhibition photos Fotografii ale expoziției	24 Photos by / Fotografii de Andrei Budescu
Weak urbanism: Marcel Smets and the idea of urban design Urbanism slab: Marcel Smets și ideea proiectului urban	36 Paola Viganò
Tentative genealogy of the urban project, Belgium – Italy – Spain. A scientific biography of Marcel Smets Genealogie tentativă a proiectului urban, Belgia – Italia – Spania. O biografie științifică a lui Marcel Smets	46 Éric Alonzo
Inhabited transformations. Actors, space and story in urban design Transformări locuite. Actori, spațiu și narațiune în proiectul urban	60 Aglaée Degros
Infrastructural urbanism or the art of reaching out. The role of infrastructure in Marcel Smets' urban projects Urbanismul infrastructural sau arta de a conecta. Rolul infrastructurii în proiectele urbane ale lui Marcel Smets	74 Maarten Van Acker
Form of design to shape the contemporary city in three works directed by Marcel Smets. A closer look at morphology in the Leuven and Antwerp railway area projects and the Île de Nantes Forma proiectului care modelează orașul contemporan în trei lucrări coordonate de Marcel Smets. O analiză a morfologiei în proiectele pentru zonele gărilor din Leuven și Anvers și pentru Île de Nantes	86 Guillaume Vanneste
From a road traffic project to an urban project. Revisiting the 1991-1993 study for Rouen's western quarters De la proiectul de trafic rutier la proiectul urban. Revizitând studiul din 1991-1993 pentru cartierele de vest din Rouen	102 Daniela Pennini
The materiality of the "empty" in Marcel Smets' work. From regenerative landscapes to restorative environments Materialitatea „golului” în practica lui Marcel Smets. De la peisaje regenerative la medii restaurative	108 Silvia Benedito

122

Urban renewal of the Leuven railway station area, 1990-2001
Renovarea urbană a zonei gării din Leuven, 1990-2001

134

Study for the urban renovation of Rouen's western districts, 1993
Studiu pentru renovarea urbană a cartierelor de vest la Rouen, 1993

142

Masterplan for the surroundings of the
Central Railway Station in Antwerp, 1997
Plan director pentru împrejurimile
Gării Centrale din Anvers, 1997

150

Prize-winning competition project for the transformation of the
Douro River banks in Oporto, 2008
Proiect de concurs câștigător pentru transformarea
malurilor fluviului Duero în Porto, 2008

154

Studies for the Cornigliano area, and for the urban integration of the
Voltri Container Terminal, Genova, 1997, 2001-02
Studii pentru zona Cornigliano și pentru integrarea urbană a extinderii
Terminalului de containere Voltri, Genova, 1997, 2001-02

162

Flemish Government Architect Open Calls, 2005-2010
Concursurile Open Calls ale Arhitectului Guvernamental Flamand, 2005-2010

166

The transformation of the former Hasselt prison into university facilities,
Open Call OO1521 2008
Transformarea fostei închisori din Hasselt în spații universitare,
Open Call OO1521 2008

170

Renovation of the Ghent Waalse Krook site, Open Call OO1801 2009-2010
Renovarea sitului Waalse Krook din Gent, Open Call OO1801 2009-2010

174

Urban renewal of the Île de Nantes, 2010-2016
Renovare urbană pentru Île de Nantes, 2010-2016

184

The transformation of the Schijnpoort area,
part of the Antwerp ring road coverage project
2019 - on-going
Transformarea zonei Schijnpoort,
parte a proiectului de acoperire a centurii rutiere a Anversului
2019 - în curs

194

Reflections on urban design
Reflecții despre proiectul urban

Marcel Smets, interview by /
interviu de Cristina Purcar
Leuven, July / iulie 2023

216

About the authors
Despre autori

Urban design, or the art of Marcel Smets

Curatorial and editorial notes

**Proiectul urban,
sau arta lui Marcel Smets**
Note curatoriale și editoriale

Cristina Purcar

This book is a critical compendium of contemporary urbanism, exploring three decades of regeneration practice and theory, through the seminal work of Belgian urbanist Marcel Smets. The apparently monographic take of the book design(ate)s an exquisite referential system of teams, individuals, projects, studies, and writing, allowing both an international and an interdisciplinary mapping of the complex environments and co-creative processes at work in the renewal of the contemporary city.

Initiated as a collaboration between the research group Inventarium of the Technical University of Cluj-Napoca and the Cluj contemporary art organisation Centrul de Interes, with the committed support of Marcel Smets, this is the critical catalogue of an itinerant exhibit, comprising key projects coordinated and directed by the Flemish urbanist, accompanied by a complementary, site-specific content, relating to the host city. The exhibit, first presented at Centrul de Interes during September 15th – October 5th 2023, was curated by Andreea Milea, Ovidiu Leuce, and Cristina Purcar as project coordinator, thus bringing into collaboration the visual arts (Leuce) with the architectural (Milea, Purcar) disciplinary fields.

The exhibit opened with a discussion on the timeliness of abandoned industrial space recovery. The round table was hosted by Florin Ștefan (director of Centrul de Interes and vice-rector of the Cluj University of Arts and Design), moderated by Șerban Țigănaș (dean of the Cluj TU's Faculty of Architecture and Urbanism), bringing together as speakers Marcel Smets, Daniela Pennini (architect urbanist, director of urban regeneration of the public agency EPAMSA Paris) and Virgil Pop (professor of architectural history and conservation, director of the research group Inventarium and advisor to the Regional Commission for Historical Monuments). The debate highlighted several issues critically affecting post-industrial regeneration, such as: achieving a resilient equilibrium between fostering sustainable economic profitability and answering local communities' ambitions for public space and amenity; creating clear and firm development frames within the public sphere, while accommodating uncertain evolutions of societal, environmental, investment, and programming conditions; reconsidering infrastructure beyond its utilitarian role, as a public space generator.

Această carte este un compendiu critic de urbanism contemporan, explorând trei decenii de practică și teorie a regenerării, prin intermediul carierei remarcabile a urbanistului belgian Marcel Smets. Abordarea aparent monografică a cărții desemnează un sistem referențial select de echipe, persoane, proiecte, studii și scrieri, care permit cartarea, atât la nivel internațional, cât și la nivel interdisciplinar, a complexității mediilor și proceselor co-creative active în renovarea orașului contemporan.

Inițiată ca o colaborare între grupul de cercetare Inventarium al Universității Tehnice din Cluj-Napoca și organizația clujeană de artă contemporană Centrul de Interes, cu sprijinul dedicat al lui Marcel Smets, această carte este catalogul critic al unei expoziții itinerante, prezentând proiecte-cheie coordonate și dirijate de către urbanistul flamand, însoțite de un conținut complementar, specific contextului local al orașului-gazdă. Prezentată în premieră la Centrul de Interes, între 15 septembrie și 5 octombrie 2023, expoziția a fost curatoriată de Andreea Milea, Ovidiu Leuce și Cristina Purcar în calitate de coordonatoare a proiectului, reunind astfel în colaborare câmpurile disciplinare ale artelor vizuale (Leuce) și arhitecturii (Milea, Purcar).

Expoziția a debutat cu o discuție despre actualitatea recuperării spațiilor industriale abandonate. Masa rotundă a fost găzduită de Florin Ștefan (director al Centrului de Interes și prorector al Universității de Arte și Design din Cluj), moderată de Șerban Țigănaș (decanul Facultății de Arhitectură și Urbanism a TU Cluj), reunindu-i ca vorbitori pe Marcel Smets, Daniela Pennini (arhitect urbanist, director pentru regenerare urbană al agenției publice EPAMSA Paris) și Virgil Pop (profesor de istoria arhitecturii și conservare, director al grupului de cercetare Inventarium și consilier al Comisiei Regionale pentru Monumente Istorice). Dezbaterile au evidențiat mai multe teme care afectează critic regenerarea postindustrială, cum ar fi: realizarea unui echilibru de durată între promovarea unei profitabilități economice durabile și răspunsul oferit ambițiilor comunităților locale pentru spațiul public și calitate urbană; crearea unor cadre de dezvoltare clare și ferme pentru sfera publică, acomodând totodată evoluțiile incerte ale condițiilor societale, de mediu, de investiții și de programare; reconsiderarea infrastructurii dincolo de rolul său utilitar, ca și generator de spațiu public.

Marcel Smets' (b. 1947) professional path as an urbanist, urban historian and theorist unfolds in parallel to the becoming of the post-industrial city. Therefore, this influential designerly and intellectual production constitutes a prime medium for the appreciation not only of a *status artis*, but also of an evolution-of-the-art [of urban design]. While the potential of derelict sites is increasingly harnessed, often abusively, as a resource for speculative densification, the art of steering dialogues and productive negotiations between public and private bodies, between promoters of economic values and promoters of socio-cultural values, around industrial and infrastructural regeneration projects, is one of the most relevant modalities of present-day architectural and artistic practice.

The relevance and impact of Marcel Smets' both scholarly and designerly practice have so far been acknowledged by several noteworthy institutions and distinctions, among which, to name but a few: member of the Royal Flemish Academy of Belgium (since 2009), Flemish Government Architect (2005-2010), jury member of the EU Mies Award 2022, member of the Scientific Committee of European architectural competitions (1988-2004), president of the Institut pour la Ville en Mouvement (IVM, 2012-16), MoRO - Prize attributed by the Ghent University (2014), Matexi Legacy Award (2016), emeritus professor at the University of Leuven, visiting lecturer and critic at Harvard GSD (2002-2004). However, no dedicated, comprehensive exhibition has so far presented this remarkably rich experience, both as an urban planner and designer, and as an historian and theoretician of urbanism.

The exhibit and critical catalogue bring under the spotlight the following projects and studies, directed or codirected by Marcel Smets:

- within the research group Projectteam Stadsontwerp
- (1) the urban renewal of the Leuven railway station area, 1990-2001
- (2) the 1993 project for the urban renovation of the western districts in Rouen
- (3) the 1997 Masterplan for the surroundings of the Central Railway Station in Antwerp
- as an independent urban consultant
- (4) the 1997 study for the Cornigliano area, and the 2001-2002 masterplan for the urban integration of the Genoa Voltri Container Terminal extension, both in Genova
- with the studio PROAP
- (5) the 2008 prize-winning competition project for the transformation of the Douro River banks at Oporto
- in the frame of the 2005 - 2010 mandate as Flemish Government Architect
- (6) the transformation of the former Hasselt prison into university facilities, 2008
- (7) the 2009-2010 renovation of the industrial site Waalse Krook in Ghent and, generally, the "Open Call" public competition instrument, explained by Marcel Smets in the frame of a dedicated 2020 interview by the Flanders Architecture Institute (VAi), featured in the exhibit as well
- with the studio uapS
- (8) the urban renewal of Île de Nantes, 2010-2016
- with the studio ORG Urbanism

Parcursul profesional al lui Marcel Smets (n. 1947) ca urbanist, istoric și teoretician al urbanismului și al orașului, se desfășoară în paralel cu devenirea „orașului post-industrial.” Prin urmare, influența sa producție practică și teoretică constituie un mediu privilegiat nu doar pentru înțelegerea unei *status artis*, ci și a unei evoluții a artei [proiectului urban]. În timp ce potențialul siturilor abandonate este din ce în ce mai mult exploatat, adesea în mod abuziv, ca resursă pentru densificarea speculativă, arta de a dirija dialoguri și negocieri productive între organismele publice și private, între promotorii valorilor economice și promotorii valorilor socio-culturale din jurul proiectelor de regenerare industrială și infrastructurală, constituie una dintre cele mai relevante modalități ale practicii arhitecturale și artistice actuale.

Relevanța și impactul practicii lui Marcel Smet, atât în cercetare cât și în proiectare, au fost recunoscute până acum de câteva instituții și prin câteva distincții notabile, printre care, pentru a numi doar câteva: membru al Academiei Regale Flamande din Belgia (din 2009), Arhitectul Guvernului Flamand (2005-2010), membru al juriului EU Mies Award 2022, membru al Comitetului științific al concursurilor de arhitectură European (1988-2004), președinte al Institut pour la Ville en Mouvement (IVM, 2012-16), Premiul MoRO, atribuit de Universitatea Ghent (2014), premiul Matexi Legacy Award (2016), profesor emerit al Universității din Leuven, profesor invitat și critic la Harvard GSD (2002-2004). Cu toate acestea, până acum nu a fost organizată nicio expoziție dedicată și cuprinzătoare, care să prezinte această experiență urbanistică bogată atât în practica proiectării, cât și ca istoric și teoretician.

Prin intermediul expoziției și al catalogului critic, aducem în prim-plan următoarele proiecte și studii, coordonate sau co-dirijate de către Marcel Smets:

- în cadrul grupului de cercetare Projectteam Stadsontwerp
- (1) renovarea urbană a zonei gării din Leuven, 1990-2001
- (2) proiectul din 1993 pentru renovarea urbană a cartierelor de vest din Rouen
- (3) planul director din 1997 pentru împrejurimile Gării Centrale din Anvers
- în calitate de consultant independent în urbanism
- (4) studiul din 1997 pentru zona Cornigliano și planul director din 2001-2002 pentru integrarea urbană a extinderii terminalului de containere Voltri, ambele la Genova
- împreună cu biroul PROAP
- (5) proiectul de concurs premiat în 2008 pentru transformarea malurilor fluviului Duero la Porto
- în cadrul mandatului de arhitect guvernamental flamand, 2005-2010
- (6) transformarea unei foste închisori în facilități universitare la Hasselt, 2008
- (7) renovarea sitului industrial Waalse Krook din Ghent, 2009-2010 și, în general, instrumentul concursului public „Open Call,” explicat de Marcel Smets în cadrul unui interviu dedicat din 2020 al Institutului de Arhitectură din Flandra (VAi), prezentat și în cadrul expoziției
- împreună cu biroul uapS
- (8) renovarea urbană a Île de Nantes, 2010-2016
- împreună cu biroul ORG Urbanism
- (9) transformarea, demarată în 2019 și aflată în derulare, a zonei Schijnpoort din Anvers, nod-cheie al amplului proiect de acoperire a centurii rutiere.

O sală special dedicată a expoziției a găzduit proiecția unui amplu interviu cu Marcel Smets, înregistrat în

(g) the 2019 - on-going transformation of the Antwerp Schijnpoort Area, key-knot of the vast Ring Coverage project.

A specially-dedicated room of the exhibit hosted the projection of an extensive interview with Marcel Smets, recorded on July 2023 at Leuven, entirely transcribed as a catalogue chapter.

The featured projects and studies have been selected with a three-fold concern for diversity in mind: (a) chronological: they trace an evolution of the practice of urban renewal through the regeneration of ex-industrial sites, from the early 1990s to the present; (b) typological: they illustrate a diverse range of industrial and infrastructural sites, from railway station areas (Leuven, Antwerp), to industrial maritime and river port districts (Genoa, Rouen), to city-scale river fronts (Oporto), to complex road interchanges (Genoa, Antwerp ring), and to derelict industrial or public facilities (Ghent, Hasselt); (c) geographical: they map situations in Belgium, France, Italy, Portugal, as well as they index the local state of affairs in the itinerant exhibit's host city.

At the same time, the illustrative material of the presented projects and studies compose a specific graphic, plastic, and photographic collection, which invites a parallel visual reading thereof, as works of art in themselves - in the urban project genre, and using the various techniques of collage, technical and free drawing, physical and digital modelling. The representations illustrated here highlight an evolution of the visual and diagrammatic urbanistic discourse of the last c. 30 years, influenced by the material determination of tools and techniques, before, during and after the transition from exclusive craftsmanship to today's predominant digitization in the production of projects.

The book highlights and historicises the present-day momentum of a new conjunction between the urban and the industrial, a conjunction having become an almost ubiquitous (not only) European urban condition. While urbanism's disciplinary emergence in the late nineteenth century was catalysed precisely by the proliferation of urbanisation as a consequence of industrial development, nowadays' derelict ex-industrial sites constitute in turn the prime experimental laboratories for contemporary urban design. Before 1900, urbanism's first technocratic models, epitomised by the Haussmannian transformations of Paris, the Viennese ring, or Cerda's Barcelonense Eixample, were challenged by a reappraisal of the derelict extant city, mediaeval in the case of Sitte and Buls, the latter personality being the subject of a fascinating monograph by Marcel Smets (Pierre Mardaga, 1995). Likewise, towards the end of the twentieth century, the need to remedy modern urbanism's shortcomings, compounded with the increasing environmental awareness since the 1960s-1970s, shifted urbanism's focus from the invention of the new to the recycling of the found city - the ultimate ready-made. Addressing the abandoned and obsolete industrial or infrastructural premises, our own "Antiquity," in view of their regeneration - "Renaissance?" - has become at once an end and an instrument for today's urban development.

If a multi-auctorial dimension is indeed, recurrently voiced in modern and contemporary art (with prominent antecedents in the

iulie 2023 la Leuven, transcris integral într-un capitol al catalogului.

Proiectele și studiile discutate au fost selectate având în vedere o triplă preocupare pentru diversitate: (a) cronologică: se urmărește trasarea unei evoluții a practicii renovării urbane prin regenerarea unor foste situri industriale, de la începutul anilor 1990 până în prezent; (b) tipologică: este ilustrată o gamă diversă de situri industriale și infrastructurale, de la zonele garilor feroviare (Leuven, Anvers), la cartierele industriale portuare maritime și fluviale (Genova, Rouen), la fronturi fluviale la scara întregului oraș (Porto), la noduri rutiere complexe (Genova, ringul din Anvers) și la echipamente industriale sau publice abandonate (Ghent, Hasselt); (c) geografică: sunt cartografiate situații din Belgia, Franța, Italia, Portugalia, și vizate condiții locale ale orașului-gazdă a expoziției itinerante.

Totodată, materialul ilustrativ al proiectelor și studiilor prezentate se constituie într-o inedită colecție grafică, plastică și fotografică, ce invită la o lectură vizuală paralelă a acestora, ca opere de artă - în „genul” proiectului urban și utilizând diversele tehnici ale colajului, desenului tehnic, desenului liber, al machetării fizice sau al modelării digitale. Reprezentările ilustrate aici reliefează o evoluție a discursului vizual și diagramatic urbanistic al ultimilor c. 30 de ani, influențată de determinarea materială a instrumentelor și tehnicilor, înainte, în timpul și după trecerea de la manualitate exclusivă la digitalizarea predominantă astăzi în producerea proiectelor.

Cartea aduce în prim-plan și istoricizează impulsul actual al unei noi conjuncții între urban și industrial, conjuncție devenită însăși condiția urbană (nu doar) europeană. În timp ce apariția urbanismului ca disciplină la sfârșitul secolului al XIX-lea a fost catalizată tocmai de proliferarea urbanizării ca o consecință a dezvoltării industriale, fostele situri industriale abandonate în zilele noastre constituie, la rândul lor, principalele laboratoare de experimentare ale proiectării urbane contemporane. Înainte de 1900, primele modele tehnocratice ale urbanismului, reprezentate de transformările haussmanniene ale Parisului, ringul vienez sau Eixample din Barcelona al lui Cerda, au ajuns să fie criticate printr-o reapreciere a orașului existent părăginit, de către personalități precum Sitte și Buls, acesta din urmă fiind subiectul unei fascinante monografii scrise de Marcel Smets (Pierre Mardaga, 1995). Tot astfel, spre sfârșitul secolului al XX-lea, necesitatea remedierii deficiențelor urbanismului modernist, la care s-a adăugat încă din anii 1960-1970 conștientizarea în creștere a problemelor mediului, a deplasat interesul urbanismului de la „inventarea noului” la reciclarea orașului existent - supremul *ready-made*. Aplecarea asupra siturilor industriale sau infrastructurale abandonate și învechite - „Antichitatea” noastră - în vederea regenerării - „Renașterii”? - lor, se impune astăzi atât ca scop, cât și ca instrument al dezvoltării urbane.

Dacă dimensiunea multi-auctorială este, într-adevăr, exprimată în mod recurent în arta modernă și contemporană (cu antecedente notorii în tacticile co-creative și participative dadaiste, suprarealiste sau situaționiste), chiar și atunci când este expus colectiv, scena artei contemporane este, totuși, predominant populată de creații individuale. Evitând reprezentarea, în forma unui *métarécit* personal, a remarcabilei cariere individuale care constituie legătura dintre diferitele proiecte prezentate, această carte aduce la rampă o serie de personalități, de organizații și de comunități, grupate în constelații profesionale, sociale și sisteme ale puterii decizionale. Aceste constelații sunt ținute împreună de două tipuri de „gravitație”: pe de o parte, ponderea axiologică a orașului, ca obiect

Dadaist-, Surrealist-, or Situationist co-creative and participatory tactics), even when exhibited collectively, the contemporary art scene is nevertheless prevalently populated by creations of individuals. Rather than wishing to highlight, in a personal *métarécit*, the prodigious individual career that connects the different showcased projects, this book stars many individuals, grouped into professional constellations and institutional power systems. These constellations are held together by two kinds of "gravity": on the one hand, the axiological weight of the city as privileged research object in many disciplinary areas and, on the other hand, the undeniable attraction force exerted on contemporary subjectivity by ruined industrial and infrastructural loci.

This rather atypical project attempts to mutually challenge the two notions associated in its title: art and urban design. It reimagines the urban project as a medium of contemporary art, dedicated to curating the "post-industrial" city. While the city is proclaimed as the quintessential object of both modern and contemporary art, urban design is simultaneously reclaimed as a most relevant art genre. We thus contest the arbitrariness of taken-for-granted definitions of the "artistic" and "technical" disciplinary territories, strictly delineated into distinct creative fields which, too often, imagine the other's discipline via obsolete tropes and received ideas.

Within the editorial landscape dedicated to urban regeneration in general and post-industrial or infrastructural sites in particular, this book has at least two original traits. Firstly, it responds complementarily to Marcel Smets' recent book, *Foundations of Urban Design* (Actar / Public Space, 2022),¹ through a critical reader of his designerly practice, emphasising his site-applied thinking and team-coordination talent. Smets' book is a theoretical distillation of his comprehensive urbanistic experience into fundamental concepts, concisely discussed in pairs. One of the most compelling and intriguing traits of Marcel Smets' urban design foundations is their very paired formulation.² Thereby, *Foundations* opens yet another trans-disciplinary affinity field between urbanism and the arts, since its concept relates profoundly to a long-running train of thought on paired fundamental concepts in art and architectural history and theory, spanning the last century, from Wölfflin to Panofsky, and Tafuri.³

Secondly, by cross-reading and confronting a select collection of ex-industrial and infrastructural redevelopment projects, studies, and writings, the following chapters outline the evolution, over more than three decades, of contemporary *renovatio urbis*, through the "litmus-paper" work of one of its outstanding actors and "influencers."

privilegiat de cercetare în tot mai numeroase domenii disciplinare și, pe de altă parte, incontestabila forță de atracție exercitată asupra subiectivității contemporane de spațiile industriale și infrastructurale ruinate.

Acest proiect mai degrabă atipic încearcă să chestioneze reciproc cele două noțiuni asociate în titlul său: arta și proiectul urban. Proiectul urban e reimaginat ca medium al artei contemporane, dedicat curatoriei orașului „post-industrial.” Proclamând orașul ca obiect chintesențial al artei moderne și contemporane, revendicăm totodată proiectul urban ca unul dintre cele mai relevante genuri artistice. Contestăm astfel arbitrarul definițiilor preconceptuate ale teritoriilor disciplinare „artistice” și „tehnice,” strict delimitate și care, de cele mai multe ori, își imaginează disciplina celuilalt prin tropi învechiți și idei preluate.

În cadrul peisajului editorial dedicat regenerării urbane în general și a siturilor postindustriale sau infrastructurale în special, această carte are cel puțin două trăsături originale. În primul rând, răspunde complementar recentei cărți a lui Marcel Smets, *Foundations of Urban Design* (Actar / Public Space, 2022),¹ printr-un compendiu critic al practicii sale ca proiectant în urbanism, evidențiindu-i gândirea contextuală și talentul de a coordona echipe. Cartea lui Smets este o distilare teoretică a cuprinzătoarei sale experiențe urbanistice în concepte fundamentale, discutate concis în perechi. Una dintre cele mai convingătoare și mai interesante trăsături ale fundamentelor lui Marcel Smets este chiar formularea ca perechi.² Astfel, *Foundations* deschide un nou câmp al afinităților trans-disciplinare dintre urbanism și arte, ideea cărții legându-se strâns de un lung „tren” de gândire a conceptelor fundamentale ca perechi, în istoria și teoria artei și a arhitecturii din secolul trecut, de la Wölfflin la Panofsky și la Tafuri.³

În al doilea rând, prin lectura încrucișată și confruntarea unei colecții selecte de proiecte, studii și scrieri privind reabilitarea fostelor situri industriale și infrastructurale, capitolele care urmează conturează evoluția de peste trei decenii a *renovatio urbis* contemporane, prin practica - „hârtie de turnesol” - a unuia dintre remarcabilii săi actori și „influenceri.” Parțial catalog de proiecte și studii, parțial colecție de eseuri, cartea combină documentația descriptivă cu analiza comparativă și critică a lucrărilor selectate, prin intermediul câtorva filtre tematice. Provenind din contexte disciplinare, internaționale, academice și profesionale diferite, contribuțiile individuale investighează colecția de proiecte expuse din puncte de vedere diferite, dar complementare. Incursiunile în proiectele, studiile și scrierile lui Marcel Smets prin eseurile critice ale unui grup internațional de cercetători remarcabili, precum și prin propria sa retrospecție, oferă puncte de vedere valoroase pentru o reflecție asupra regenerării zonelor industriale și infrastructurale abandonate, ca situri esențiale ale creativității contemporane angajate social.

1 Marcel Smets, *Foundations of Urban Design* (Barcelona, New York: Actar, Public Space, 2022).
2 Cristina Purcar, "Review of Marcel Smets, *Fondements du Projet Urbain*," *Planning Perspectives* 36, no. 6 (2021): 1309-11.
3 Heinrich Wölfflin, *Kunstgeschichtliche Grundbegriffe: das Problem der Stilentwicklung in der neueren Kunst* (München: Bruckmann, 1915), doi:10.11588/diglit.27250; Erwin Panofsky, "On the Relationship of Art History and Art Theory: Towards the Possibility of a Fundamental System of Concepts for a Science of Art," trans. Katharina Lorenz and Jas' Elsner, *Critical Inquiry* 35, no. 1 (2008): 47-31; Manfredo Tafuri, *Theories and History of Architecture* (New York: Harper & Row, 1980), 189-91.

1 Marcel Smets, *Foundations of Urban Design* (Barcelona, New York: Actar, Public Space, 2022).
2 Cristina Purcar, "Review of Marcel Smets, *Fondements du Projet Urbain*," *Planning Perspectives* 36, no. 6 (2021): 1309-11.
3 Heinrich Wölfflin, *Kunstgeschichtliche Grundbegriffe: das Problem der Stilentwicklung in der neueren Kunst* (München: Bruckmann, 1915), doi:10.11588/diglit.27250; Erwin Panofsky, "On the Relationship of Art History and Art Theory: Towards the Possibility of a Fundamental System of Concepts for a Science of Art," trans. Katharina Lorenz and Jas' Elsner, *Critical Inquiry* 35, no. 1 (2008): 47-31; Manfredo Tafuri, *Theories and History of Architecture* (New York: Harper & Row, 1980), 189-91.

Partly a catalogue of projects and studies, partly an essay collection, the book combines descriptive documentation with the comparative critical analysis of the selected works, through several thematic lenses. Stemming from diverse disciplinary, international, academic, and professional contexts, the contributions investigate the collection of featured works from different, yet complementary standpoints. These incursions into Marcel Smets' projects, studies, and writing through critical essays by an international group of outstanding scholars, as well as through his own retrospection, offer privileged vantage points to reflect on the regeneration of ex-industrial and derelict infrastructural areas, as paramount sites for socially engaged contemporary creativity.

Ovidiu Leuce explains the curatorial concept of the itinerant exhibit's first edition, at the Cluj contemporary art venue, Centrul de Interes. The scenography and spatial discourse of the exhibit configure a chronological itinerary through the featured projects and urban design collectives, as well as a site – non-site (in the Smithsonian sense) dialectic, through the relationship of continuity between the interior and exterior space. This results in a thematised visual dialogue between the re-presented places of the projects and the actuality of the former factory hosting the projects and of the former industrial sites surrounding the exhibit venue, which are (window-)framed – “panopticon-like” – as integral components of the visit. The essay is accompanied by Andrei Budescu's exhibition photos.

Paola Viganò opens the critical essay series, by drawing guiding threads into Marcel Smets' theoretical and designerly work, profiling his contributions within spatial, historic-political, and professional contexts. Starting from his understanding of the Belgian territory, as an original form of modern urbanisation, intertwining liberal individualism with coherent public policy, Viganò then highlights the virtues of conceiving the “project as description” – a critical one, to be sure – to finally reflect on the cultural-political implications of Smets' paired *Foundations of Urban Design*.

Éric Alonzo traces an historical outline of the post-modern paradigm of the urban project. Mostly emerging in the Italian and French milieux, since the 1980s, Marcel Smets and his Projectteam Stadsontwerp championed the *projet urbain* in both Flanders and beyond. Drawing especially on early writings and projects by Smets, Alonzo seeks to reveal and discuss the latter's most significant references and influential models, within what emerges as a European tradition of the urban project.

Aglaée Degros addresses issues of agency and process in the projects and studies showcased in this book. Participatory, co-productive and communication strategies, facilitating fertile negotiations between stakeholders, as well as informal tactics, are set against institutional and regulatory aspects, questioning hierarchies and interactions between urban planning and design, between norm and form, in the ever-shifting configurations of power-relations conditioning urban renewal.

Maarten Van Acker contributes an investigation of the multifarious roles played by infrastructure in Marcel Smets' urban design. Profil-

Ovidiu Leuce explică conceptul curatorial al primei ediții a expoziției itinerante, la centrul clujean de artă contemporană, Centrul de Interes. Scenografia și discursul spațial al expoziției configurează un itinerariu cronologic prin proiectele prezentate și colectivele de proiectare, precum și o dialectică *sit - non-sit* (în sensul Smithsonian), prin relația de continuitate dintre spațiul interior și exterior. Aceasta constă într-un dialog vizual problematizat între locurile reprezentate ale proiectelor și actualitatea fostei fabrici care le găzduiește, dar și a fostelor situri industriale din jurul locului expoziției, încadrate (prin intermediul ferestrelor) „asemenea unui panopticon” și devenind componente integrale ale vizitei. Eseul este acompaniat de fotografiile lui Andrei Budescu din cadrul expoziției.

Paola Viganò deschide seria eseurilor critice, schițând itinerarii prin producția teoretică și de proiectare a lui Marcel Smets, conturând contribuțiile acestuia în context spațial, istoric-politic și profesional. Pornind de la originala sa lectură a teritoriului belgian, ca o formă specifică a urbanizării moderne, împletind individualismul liberal cu politici publice coerente, Viganò subliniază apoi virtuțile „proiectului ca descriere” – critică, desigur – reflectând în fine asupra implicațiilor cultural-politice ale perechilor de *Fundamente ale proiectului urban* propuse de Smets.

Éric Alonzo conturează istoric evoluția paradigmei postmoderne a proiectului urban. Aparținând în mare parte mediilor italiene și franceze, începând cu anii '80, Marcel Smets și Projectteam Stadsontwerp au pionierat proiectul urban atât în Flandra, cât și în afară. Bazându-se mai ales pe scrierile și proiectele timpurii ale lui Smets, Alonzo încearcă să dezvăluie și să discute referințele și modelele cele mai semnificative ale acestuia, în cadrul a ceea ce se constituie a fi o tradiție europeană a proiectului urban.

Aglaée Degros abordează probleme legate de mobilizare și proces în proiectele și studiile prezentate în această carte. Strategiile participative, co-productive și de comunicare, facilitatoare ale unor negocieri fertile între părțile interesate, precum și tacticile informale, sunt puse în contrast cu aspectele instituționale și reglementările, punând la îndoială ierarhiile și interacțiunile dintre planificarea urbană și design, între normă și formă, în configurațiile în continuă schimbare ale relațiilor de putere care condiționează renovarea urbană.

Maarten Van Acker propune o investigație a diverselor roluri ale infrastructurii în proiectele urbane ale lui Marcel Smets. Profilând „urbanismul infrastructural,” practicat și teoretizat de Smets pe parcursul carierei sale, precum și evidențiind un context istoric al acestuia, Van Acker identifică în proiectele prezentate valorile unei infrastructuri care poate să fie pe rând cadru, verde, moale, incluzivă și extensibilă, conferind practicii lui Smets calitatea rezilienței.

Guillaume Vanneste abordează practica și scrierile lui Marcel Smets prin filtrul moștenirii disciplinare a morfologiei urbane. Trei proiecte fundamentale – zonele gârilor din Leuven și Antwerp și *Plan de Transformations* pentru Île de Nantes, sunt reinterpretate în încercarea de a reevalua importanța morfologiei, structurii și densității, ca dimensiuni esențiale ale proiectului urban.

Daniela Pennini revizitează studiul din 1993 pentru cartierele de vest din Rouen, într-o prezentare sintetică a principiilor sale directe, urmată de o evaluare a impactului pe care l-a avut asupra orașului.

ing the “infrastructural urbanism,” practiced and theorised by Smets throughout his career, as well as outlining an historical background thereof, Van Acker identifies in the showcased projects the values of a framing-, green-, soft-, inclusive- and extensive infrastructure, values that have endowed Smets' practice with future proof quality.

Guillaume Vanneste tackles Marcel Smets' practice and writing through urban morphology's disciplinary legacy. Three fundamental projects – the station areas of Leuven and Antwerp, and the Île de Nantes *Plan de Transformations*, are reviewed in the attempt of repositioning the importance of morphology, structure and density, as crucial dimensions of the urban project.

Daniela Pennini revisits the 1993 study for the western quarters of Rouen, in a synthetic presentation of its guiding principles, followed by an assessment of the impact it had on the city.

Silvia Benedito rereads Marcel Smets' landscape-related writing from the early 2000s on, against two of the featured projects' designerly instrumentalization and conceptualization of “landscape.” Claiming the potential agency residing in “the materiality of the empty,” the projects for Oporto and Île de Nantes are re-considered in terms of new climatic infrastructures, responding to today's urgency for climatic justice and resource conservation.

Andreea Milea documents the illustrated catalogue, inventorying the projects and studies united in this exhibition, in a concise descriptive exercise. For each entry, the text is joined by a collection of visual collages, grouped into photographic and cartographic site histories, conceptual diagrams, project maps, plans, sections, perspectives and other atmospheric simulations, physical or digital 3D models, and photos, in the case of the realized projects.

In guise of conclusion,

Marcel Smets reflects on his experience as a practitioner, historian, and theorist of urbanism, answering questions formulated by the author while documenting this exhibition, in the extensive transcript of an interview which took place at Leuven, on July 24, 2023. The discussion was hosted in the council room of the new City Hall of Leuven. This building redefines the southern front of the station square, a space redeveloped within the large urban renovation project of the entire station area, between 1990 and 2001, under the direction of Marcel Smets. Revisiting the different co-creation contexts which made the showcased projects and studies possible, Smets highlights and compares an array of national, regional, local, and institutional environments accommodating contemporary urban design, simultaneously pinpointing their dynamics in time. The discussion addresses the changing conditions for the urban project as he has theorised and practised it, as well as some of his most important professional standpoints.

Silvia Benedito revizitează unele scrieri despre peisaj din anii 2000 ale lui Marcel Smets, în paralel cu instrumentalizarea și conceptualizarea „peisajului” în două dintre proiectele prezentate. Afirmând potențialul prezent latent în „materialitatea golului,” proiectele pentru Porto și Île de Nantes sunt reconsiderate ca noi infrastructuri climatice, răspunzând urgenței actuale pentru justiție climatică și conservarea resurselor.

Andreea Milea documentează catalogul ilustrat, inventariind proiectele și studiile reunite în această expoziție, într-un concis exercițiu descriptiv. Pentru fiecare intrare, textul este însoțit de o colecție de colaje vizuale, grupate în istorii fotografice și cartografice ale siturilor, diagrame conceptuale, hărți, planuri și secțiuni, perspective și alte simulări atmosferice, modele 3D fizice sau digitale și fotografii, în cazul proiectelor realizate.

În locul concluziilor,

Marcel Smets reflectează asupra experienței sale în calitate de practician, istoric și teoretician al urbanismului, răspunzând la întrebările formulate de către autoare, în procesul documentării acestei expoziții, în transcrierea detaliată a interviului care a avut loc la Leuven, pe 24 iulie 2023. Discuția a fost găzduită în sala de consiliu a noii primării din Leuven. Clădirea redefinește frontul sudic al pieței gării, un spațiu reamenajat în cadrul amplului proiect de renovare a întregii zone a stației, între 1990 și 2001, sub conducerea lui Marcel Smets. Revizitând diferitele contexte co-creative care au făcut posibile proiectele și studiile prezentate, Smets evidențiază și compară o serie de contexte naționale, regionale, locale și instituționale care au facilitat proiectul urban contemporan, indicându-le în același timp dinamica. Discuția abordează evoluția proiectului urban, așa cum l-a teoretizat și practicat Smets, precum și unele dintre pozițiile sale profesionale esențiale.

References / Referințe

Panofsky, Erwin. "On the Relationship of Art History and Art Theory: Towards the Possibility of a Fundamental System of Concepts for a Science of Art." Translated by Katharina Lorenz and Jas' Elsner. *Critical Inquiry* 35, no. 1 (2008): 47-31.

Purcar, Cristina. "Review of Marcel Smets, Fondements du Projet Urbain." *Planning Perspectives* 36, no. 6 (2021): 1309-11.

Smets, Marcel. *Foundations of Urban Design*. Barcelona, New York: Actar, Public Space, 2022.

Tafuri, Manfredo. *Theories and History of Architecture*. New York: Harper & Row, 1980.

Wölfflin, Heinrich. *Kunstgeschichtliche Grundbegriffe: das Problem der Stilentwicklung in der neueren Kunst*. München: Bruckmann, 1915, doi:10.11588/diglit.27250.